

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Бухаркина, Е. Отдых должен быть познавательным: организация досуга: опыт работы сельской библиотеки / Е. Бухаркина // Библиотека. – 2009. – № 12. – С. 58-62.

2. Клубные формирования в клубе и клуб в клубных формированиях [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cultur.by/pages/klubnye-formirovaniya-v-klube-i-klub-v-klubnyh-formirovaniyah>. – Дата доступа: 25.08.2019.

3. Ключко, Е. М. Культурно-досуговая деятельность населения России (май 1945 – 1985 гг.): теоретико-методологический и исторический аспекты / Е. М. Ключко. – Москва : МГУКИ, 1999. – 132 с.

Германович У.А., БГУКИ, студент 101 группы
очной формы обучения
Научный руководитель – Писаренко Е. М.,
кандидат филологических наук, доцент

ЛІНГВІСТЫЧНАЕ І ЭКСТРАЛІНГВІСТЫЧНАЕ АСЭНСАВАННЕ ПАНЯЦЦА «РОДНАЯ МОВА»

Найвялікшай каштоўнасцю, нароўні з дабрынёй, чалавечнасцю і прагаю шчасця, трэба лічыць родную мову. Вядома, што па прапанове дзяржавы Бангладэш ў 1999 годзе ЮНЕСКА аб'явіла 21 лютага Міжнародным днём роднай мовы. Менавіта ў гэты дзень загінулі пяцёра студэнтаў, якія абаранялі свае правы вучыцца на роднай мове. Кожны народ як найвялікшы скарб шануе роднае слова: мова – гэта цэлая філасофская сістэма, выразніца і захавальніца нашых духоўных каштоўнасцей. Таму немагчыма не пагадзіцца з паэтам Петрусём Макалём, які кажа, што родная мова – гэта пароль неўміручасці.

Беларуская мова – гэта нацыянальная мова беларускага народа, дзяржаўная мова Рэспублікі Беларусь. Стваралася і развівалася нацыянальная мова ў складаных гістарычных ўмовах: так, у Вялікім Княстве Літоўскім на працягу 14–16 стагоддзяў старабеларуская мова выкарыстоўвалася ў якасці дзяржаўнай. Менавіта на беларускай мове быў створаны і выдадзены найбольш дасканалы ў Еўропе таго часу звод законаў – Статут ВКЛ. На старабеларускай мове ўпершыню ў гісторыі ўсходніх славян з’явілася друкаваная кніга, зрабіў гэта Францыск Скарына, калі ў 1517 годзе пераклаў на старабеларускую мову «Нсалтыр». Трэба ведаць таксама, што «Грамадзянка» як графічная сістэма, як від пісьма – рэфармаваная крыніца, а рэфармаваў яе ў 1708 годзе беларус, асветнік, ураджэнец Магілёўшчыны, па загадзе Пятра I – Ілья Капіевіч.

Аднак пасля росквіту ў ВКЛ насталі часы заняпаду мовы ў Рэчы Паспалітай, калі сойм забараніў беларусам карыстацца сваім родным словам ў пісьменстве. А потым царызм, русіфікацыя, у выніку якіх забароны і абмежаванні распаўсюджваліся па ўсёй Беларусі. Віленскі ўніверсітэт патрабавалі закрыць, каб не сеяў заразы. У школах выкладваць толькі па-руску. Толькі і чулася, што хай гэтыя ліцвіны ці беларусы, як іх там... вучацца гаварыць правільна, а не на дыялекце. Ды і ўвогуле: назву Беларусь – забыць! Проста – Паўночна-заходні край! І толькі дзякуючы народу, звычайным людзям захавалася беларускае слова. І выжыла наша мова, хоць яна і атрымала назву «мужыцкая»: Жыве ў вяках беларускае слова – народа душа і народа хвала. Цябе называлі «мужыцкаю мовай», а нам жа ты матчынай мовай была (Алесь Бачыла) [4].

Адданыя роднай зямлі паэты і пісьменнікі, навукоўцы і даследчыкі ўзнялі яе на той ўзровень, на якім яна знаходзіцца сёння як дзяржаўная мова. Францішак Багушэвіч і Цётка, Максім Багдановіч і Янка Купала, Браніслаў Тарашкевіч і Максім Гарэцкі, Уладзімір Караткевіч і Ніл Гілевіч, Фёдар Янкоўскі і Кандрат Крапіва дбалі аб захаванні яе самабытнасці, чысціні, за яе літаратурную ўнармаванасць. «Наша мова вечная, бо ўся яна, як наш

характар, – пісаў Уладзімір Караткевіч. – Здаецца, кволая ад пяшчотнай мяккасці, яна раптам кідае наверх схаваную ад усіх жалезную мужнасць і сілу” [5].

Беларуская мова мае непараўнальнае зачараванне, сакавітае гучанне, спецыфічны каларыт, гэта сапраўды ўнікальная мова і адна з самых старажытных сярод славянскіх моў. Колькі існуе слоў і выразаў пра мілагучнасць і спеўнасць вытканай «легендаў і казак былых пакаленняў» беларускай мовы: «Эль» – як салодкае віно, «Дзе» – як шклянкой палачкай па крышталі, мяккае «Є» – як соннае ціўканне сінічкі ў гнязде, а «Г» – прыдыхае так ласкава, як маці на лобік дзіцяці, каб перастаў сніць дрэнны сон. Дык што ж лепей за цябе, мова мая, мова наша! За цябе, дзіўная, за цябе, вечна жывая, за цябе, неўміручая?! (Уладзімір Караткевіч) [5].

Слова трэба берагчы: дрэнна гаварыць або пісаць – гэта значыць крыўдзіць сваёй мовай усіх тых, хто з такім намаганнем яе аберагаў, захоўваў, узбагачаў. Мова смуткуе, хварэе, калі людзі ёю кепска валодаюць. Ліквідаваць мову ўсё роўна, што патушыць сонца, пазбавіць свет жыцця і славы. Гэта значыць закрэсліць нацыю, народ, а значыць, гісторыю і сучаснасць радзімы.

Гаворачы словамі Алаізы Пашкевіч – Цёткі, «на нас – моладзі ляжыць вялікая павіннасць: развіваць далей родную мову, не пакідаць яе. Дык будзем жа мець сілу і адвагу дзяржацца роднага слова, мець смеласць усюды голасна казаць па-свойму, і, гледзячы на нас, асмеляцца і іншыя. А калі знікне мова, то неўзабаве спыніць свае існаванне і ўся нацыя. Родная мова не менш каштоўная, чым усякія карысныя выкапні, яе нельга купіць або прадаць, ёй можна толькі ганарыцца і захапляцца”.

Напрыклад, я вывучаю родную мову для таго, каб адчуваць свабоду слова, гонар за сваю краіну, уменне правільна сфармуляваць сваю думку. Ганаруся, паколькі яна галоўная ў нашай краіне, яна сугучная, ідэнтычная назве маёй радзімы, і я вельмі люблю яе, люблю за невычэрпнае багацце. А багацце мовы відавочна пры аналізе тэкстаў і выяўленні вобразных сродкаў

мовы, напрыклад, эпітэтаў, параўнанняў, увасабленняў, метафар, перыфраз і г. д., а таксама сродкаў вобразнасці мовы (агульнаўжывальных слоў і выказаў, якія ствараюць выразнасць, становяцца экспрэсіўнымі ў адметным ідыялекце пісьменніка, паэта, празаіка ці драматурга). У мове кожнага мастака адлюстроўваецца стан сучаснай пісьменніку літаратурнай мовы (фанетычныя, граматычныя, лексічныя, фразеалагічныя, сінтаксічныя нормы, асаблівасці стылістыкі), таму моўны аналіз патрабуе вызначэння датавання твора і з улікам гэтага канкрэтнага гістарычнага каментарыя моўных асаблівасцей, тлумачэнне імён, географічных назваў, найменняў устарэлых рэалій і паняццяў, раскрыцця глыбокага падтэксту слова, фразы, урыўкаў твора [3, с. 12–13].

Разгледзім верш Рыгора Барадуліна «Неруш». Гэты верш – адзін з многіх вершаў паэта аб непаўторнай прыгажосці і невычэрпным багацці нашай мовы. Рыгор Барадулін выкарыстоўвае у дадзеным вершы перыфразу, назваўшы нерушам ранішнім – родную мову з тае нагоды, што яна такая ж чыстая, светлая, як раніца, некрутаная шумам дня.

Перыфраза – гэта вобразны сродак, які ўзнікае у выніку супастаўлення падобных прадметаў, іх прыкмет. Выкарыстоўваецца ў тэксце з мэтай узмацнення яго маляўнічасці і вобразнасці, стварэння больш яркіх, выразных вобразаў і вылучэння, а таксама з мэтай выражэння аўтарскіх ацэнак і эмоцый:

Неруш ранішні – / роднае слова, / Мне шукаць цябе, / покуль гляджу, /
Пад зялёным крылом верасовак, / Пад крысам / і спякоты й дажджу (Рыгор Барадулін).

У гэтых радках прысутнічае і метафара: «мне шукаць цябе, покуль гляджу». Метафара з’яўляецца адным з самых яркіх і моцных сродкаў стварэння выразнасці і вобразнасці тэксту. Праз іх аўтар узмацняе зрокавасць і нагляднасць таго, што адлюстроўвае, выяўляючы пры гэтым глыбіню і характар уласнага асацыятыўна-вобразнага мыслення, бачанне свету. Метафары служаць важным сродкам выражэння аўтарскіх ацэнак і эмоцый,

аўтарскіх характарыстык прадметаў і з’яў. Мова, яна паўсюль, і няма ніводнага прадмета, які не меў бы беларускай назвы. І слова гэтае – аснова для ўсяго! Шэраг аўтарскіх параўнанняў пацвярджаюць гэта:

Слова, / што як нарог для ратая, / Як для ластаўкі – / Стромы вільчак.

Апошнія радкі верша, у якіх увасоблены яго асноўны ідэйны змест, гучаць урачыстай прысягай паэта і яго лірычнага героя: Неруш ранішні – матчына слова, / Мне, як бору, цябе засланыць!

У гэтых радках Рыгор Барадулін выкарыстоўвае эпітэт, назваўшы неруш «ранішнім». Вобразнае азначэнне заўсёды адзначае істотную для дадзенага кантэксту рысу ў адлюстраванай з’яве. Эпітэт дае дадатковую мастацкую характарыстыку камусьці ці чамусьці; ад простага азначэння эпітэт адрозніваецца мастацкай выразнасцю і вобразнасцю. Ён характарызуецца багаццем структурна-граматычнага выражэння; чым большай колькасцю відаў ён прадстаўлены ў тэкстах, тым больш экспрэсіўнай і багатай будзе іх мова.

У сваёй кнізе «Слоўнік эпітэтаў беларускай мовы» Н. Гаўрош паказвае нам усю разнастайнасць вобразных азначэнняў пра родную мову. Ніна Васільеўна прааналізавала мастацкія тэксты многіх аўтараў, з якіх навукоўца выпісала метадам супэльнай выбаркі вобразныя азначэнні (іх каля 90 адзінак), у якіх гучаць характарыстыкі мовы як спосабу выражэння пачуццяў, адносінаў да яе: «Адвечна новая, вечна жывая, гаваркая, гарачая, жыватворная, звонкая, дзівосная, неўміручая, мілагучная, крыштальная, родненькая, сакавітая, спрадвечная, цёплая, чыстая». Напрыклад: Ільняная і жытнёвая. Сялянская. Баравая ў казачнай красе. Старажытная. Ты самая славянская. Светлая, як травы ў расе. Вобразная, вольная, пывучая, мова беларуская мая! (П. Панчанка). Мілая мова твая, паэтычная, спеўная і гаваркая, яна свеціцца ўсёй чысцінёй крынічнаю, водарам дыхае, быццам вясна (В. Жуковіч). Наша родная мова... Гнуткая, пывучая, адвечна новая, без якой нельга ўявіць свайго жыцця, як без хлеба, як без паветра. Трапяткая і сіняя, як васілёк, гарачая, як прамень (У. Караткевіч). Мова наша –

вогнетривалая, быццам брэсцкія камяні (П. Марціновіч). І плешча мора – вечна жывая, мая беларуская звонкая мова (К.Цвірка) [1, с. 271–274].

У сваю чаргу ў кнізе змешчана шмат выказаў, якія даказваюць моц і багацце нашай роднай мовы, яе значнасць: Бацька, і маці, і родная мова, узнятая к славе амаль з небыцця паэтаў натхнёным і велічным словам, для беларусаў – пытанне жыцця (Л. Геніюш); Без роднай мовы людзі ў родным краі, як тыя кватаранты-немтуры... (Р. Барадулін); Калі не забыў сваёй мовы і колер блакіту вясновы, дык ты на чужыне гаротнай яшчэ не самотны (М. Танк) [2, С. 264–277].

Толькі звездаўшы ўсе багаці роднай мовы, наталіўшы душу кроўным табе словам, зразумеўшы ненатуральнасць на вуснах сваіх чужой гаворкі, – калі на вочы цьмянага выгнання сляза балтыйская бяжыць”, як пісаў Леанід Дранько-Майсюк, здолееш даўмецца, якая глыбіня ў пявучых прашчуравых словах Уладзіміра Караткевіча: – Дык што ж лепшае за цябе, мова мая, мова наша?! За цябе, вечуа жывая, за цябе, неўміручая?! – дык ці не мовы не будзе ставаць кожнаму, хто пачынае сваю хаду па жыцці, калі зараз пакінуць яе ў мінулым?”

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ:

1. Гаўрош, Н. В. Слоўнік эпітэтаў беларускай мовы / Н. В. Гаўрош. – Мінск : Выш. шк., 1998. – С. 271–274.
2. Гаўрош, Н. В. Афарыстычныя выслоўі беларускіх пісьменнікаў / Н. В. Гаўрош, Н. М. Нямковіч. – Мінск : Выш. шк., 2012. – С. – 264–277.
3. Пісарэнка, А. М. Філілагічны аналіз мастацкага тэксту / А. М. Пісарэнка. – Мінск : Народная асвета, 2017. – С. 12–13.
4. Чернавцева, П. Жывое ў вяках беларускае слова... / П. Чернавцева [Электронны ресурс]. – Режим доступа: <https://fmmp.bntu.by/zhyvye-u-vyakah-belaruskae-slova-naroda-dusha-i-naroda-hvala-tsyabe-abzyvali-muzhytskayu-movaj-a-nam-zha-ty-matchynaj-movaj-byla/>

5. Караткевіч, У. Родная мова / У. Караткевіч [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://bilrozmovklub.livejournal.com/1124.html>

Герус Н. В., Гриценко В. Д., студенты 231 группы
очной формы обучения

Научный руководитель – Саитова В.И.,
кандидат педагогических наук, доцент

ПОНЯТИЕ «БИБЛИОГРАФИЯ» В ТЕРМИНОСИСТЕМЕ БИБЛИОГРАФОВЕДЕНИЯ

Библиография как определенное направление человеческой деятельности возникла в глубокой древности в связи с появлением фиксированных текстов. Вместе с системой текстовых (документных) коммуникаций библиография прошла огромный путь, участвуя в сохранении и организации фиксированного знания, в обеспечении общественного доступа к документным ресурсам. Соответственно уровню культуры и информационным технологиям исторических периодов происходили глубокие изменения в практической библиографической деятельности. Выделилась и успешно развивается научная библиографическая деятельность и система знаний о библиографии – библиографоведение.

Однако ни колоссальный практический опыт, ни теоретические исследования не привели, как отмечает известный библиографовед А. Соколов, к уяснению сущности библиографии и выработке ее конкретной дефиниции [6]. Известно, что этимология слова «библиография» и явления, для обозначения которых оно использовалось, не совпадают почти на протяжении всего их развития [5]. Термин «библиография»: «библио» – книга, «графо» – пишу, в Древней Греции обозначал написание (переписку) книг. И лишь значительно позже термин «библиография» начал использоваться в названиях библиографических ресурсов (указателей,